

FRA HAVØRNAS SIRKLER under himmelhvelvingen så havna i Værret ut som en blågrå nyre, kilt inn mellom knauser i sør og fjell i nord. I kjeften på ei enorm skrustikke, men ikke pinefullt klemmt. Ei bakkete strandeng strakte seg som et fenderverk mellom sjøen og den forrevne fjellrekka på nordsida. På denne tarmen av karrig sandjord bodde noen hundre mennesker.

Vestafor Værret strakte storhavet seg mot horisontene. Herfra kom alt som gav bygda liv. Austover, derimot, lå bare ei elendig myr – milevid, sur og sumpig – og skilte ut mørkt vatn som surkla i små sildrebekker og farga fjæresteinene innerst i havna brune.

En grov strek løp tvers over myra. En nyteгна, glinsende, svart asfaltstrek.

Mercedesen duva bedagelig, som på slake dønninger. Kvinna i baksetet bøyde seg framover. Langt ute i vest skimta hun silhuetter av hus, så langt borte at de fortonte seg som legoklosser mot synsranda. Så små at de alle kunne få plass i ei skoese.

Taxien kjørte forbi den første bygninga – ei kvit trekirke, løfta opp fra myra av en morenearm – og fortsatte deretter rett fram i noe som ligna ei hovedgate, med to bensinsta-

sjoner, butikker og et rådhus tett inntil. Et halvt hundre privatboliger i et utall av farger og fasonger stimla sammen langs veien videre vestover. På en bakketopp, helt ute ved havet, stansa bilen. Sjøføren løfta to koffertar ut av bagasjerommet. Bar dem over hagestien mot et eldre, kvitmalt hus og satte dem fra seg på trappa utafor ytterdøra.

Kvinna blei stående et øyeblikk i den halvmørke entreen. Hun dro pusten djupt før hun knakka på.

«Kom inn!» sa en stemme innafor.

En mann satt og leste avisa ved kjøkkenbordet i silhuett mot ettermiddagslyset som flomma inn gjennom vinduet på vestveggen. Han snudde ansiktet mot døra og søkte med øynene mellom brillekanten og de buskete brynene.

I et par sekunder virra blikket. Som om det ikke skjønnte hva det så.

«Hei, pappa!» sa hun.

«Ra ... kel?»

Han reiste seg. Møysommelig. Og gikk med ustø skritt over golvet mot henne.

«Du kom ...» sa han.

«Ja,» sa hun.

VÅRDAGEN SLO KJØLIG imot henne ute på bislagtrappa. Med lukt av fjære og nytint jord, men uten ange fra gras og lyng og lauv. Til det var våren for ung ennå.

Rakel tente sigaretten. Dro de første dragene djupt. Kjente virkninga bre seg som behagelige bølger fra brystet og magen og ut i lemmene. Suget stilna. Nesten alt i henne stilna. Bortsett fra en lyd.

Som en tinnitus i sjela.

Hun tenkte på kvelden før. På faren. Hun så den blanke skallen hans for seg. Det kvite håret som vidjekratt rundt issen. De smale øyeåpningene under hengende hudfolder med villhår på. Det finmaska nettet av røde blodårer under den gjennomsiktige huden på kinnene og nesen.

Han hadde tatt seg til ryggen når han skulle reise eller sette seg. Ute i entreen stod en heimelaga trestokk som han brukte når han bevega seg utendørs.

«Ska æ stusse håret dett, pappa? Det begynne å bli langt,» hadde hun sagt. Dratt fram en stol og funnet en handduk som han kunne ha rundt nakken.

«Kan du sånt?»

«Man lære sæ mykje forskjellig når man e tel sjøs, veit du,» hadde hun ledd.

Det hadde vært rart å berøre hodet hans. Gjenoppdage det. Huda over skallen hadde fått et utall pigmentflekker i alle størrelser og valører. Dype rynker og skrukker skar seg inn i halsen. På kryss og tvers oppetter bak-sida.

Hun huska hvordan hun som barn hadde elska å klatre opp bak ryggen hans og legge armene om halsen, kose med den og de skjeggstubbete kinnene. Og vannkjemme det svarte håret, som allerede den gangen hadde begynt å bli tynt over issen og fått stenk av grått.

«Så du kom ...» hadde han sagt, som et ekko fra dagen før.

«Ja,» hadde hun svart.

Taushet.

De sirkla rundt et usynlig nav, som de før eller sia måtte inn i. Men det var for tidlig denne kvelden.

Rakel begynte å gå. Halveis nede i Sandviksbakkene passerte hun Ebenezer. Lutende over grunnmuren, med salrygga mønekam over rustne bølgeblikkplater.

Hun gikk forbi Kampesteinsletta, hvor hun hadde herja og leika med de andre ungene da hun var lita. Mintes hvordan de pleide å springe hver til sitt i skumringstimen. Før gjenferdene kom fram fra steinene og dreiv som uformelige anelser over lyngtuvene. Eller lurte bak «Svartsteinen», hvor en engelsk flyger hadde blitt skutt under krigen – av «tyskertan», som de gamle sa – eller attom «Ulykkessteinen», der søstera til farfaren ramla utfor som sjuåring, brakk ryggen og blei hjelpeløs krøpling.

Det følte uvirkelig å gå her. Hun skulle aldri mer sette sin fot i Værret. Det hadde hun sverga på for mange, mange

år sia. Men det var som om sjela var bundet fast til dette stedet etter et langt, usynlig tjør. Samme hvor i verden hun befant seg.

Og slik ville hun fortsatt ha gått, om det ikke var for brevet fra Svein.

«Du har opphøgd staheit til ein dyd og søkt asyl i ei løgn. Skjøner du ikkje at du har vorte ein fange?» skreiv broren. Var det ikke på tide at hun reiste heim og snakka ut med faren?

Hun hadde revet sund brevet og skylt bitene ned i toalettet. Hva hadde han med det å gjøre?

Men ordene hadde kommet seg løs fra papiret og slo seg til på lugaren hennes, så innpåslitne at hun en dag begynte å lytte til dem. Motvillig.

Ei natt hadde hun en underlig drøm. Hun var på vei inn på en skiskytterarena. Idet hun skøyta forbi tribunen på vei inn til standplassen, dro hun kjensel på folk fra Værret: forstander Jakob, eldstebroder Halvdan, faren og flere andre. Og hun hørte søster Josefa rope at hun burde skjemmes over å ha på seg så trang skibukse.

Men hva slags skive skulle hun skyte på? Blinkene var uklare. Hun knep øynene sammen og skjøt. Og hørte et gisp fra publikum. Da hun åpna øynene, lå det et menneske og vrei seg på den snødekte bakken under skiva. Hun stivna.

Det var faren.

Hun ville bort til ham, men føttene var liksom lamme under henne, og hun kom ingen vei.

Da hørte hun noen rope over høytteren: «Gå inn i strafferunden!» Og stemmen var hennes egen.

Den ugne følelsen fra drømmen satte seg fast i hodet

og magen. Til slutt sendte hun rederiet beskjed om at hun ville mønstre av snarest.

Men skjønte hun hva hun var i ferd med å innlate seg på? spurte en stemme inni henne.

«Ja,» svarte hun.

Ville hun virkelig spytte seg selv i ansiktet?

«Hves det e det som ska tel førr å bli fri, så la gå!» svarte hun.

Fra den dagen begynte Værret å dra henne på en ny måte. Hun stritta ikke imot lenger.

Og nå var hun her.

Ved et skittengrønt, eternittkledd hus i bakken ovafor Myrvåg fryseri stoppa hun. Hageporten lå brun av rust på bakken mellom stolpene. Flere av platene på nordveggen var knust. Vinduene gapte sorte uten gardiner. Hun var på nippet til å gå bort og kikke inn gjennom det nærmeste, men ombestemte seg og fulgte isteden en sti ned til havna. Parkeringsplassen her lå søndagstom.

Hun hasta gjennom smuget mellom fryseriet og fôrfabrikken. Lufta mellom de halvskitne veggene var kald og rå og tett av kvalmende stank fra fiskemelproduksjonen.

Like etter stod hun ute på fryserikaia. En hustrig trekk sopte langs den svære betongbygninga og fortsatte utover vågen der den malte grå veier på havflata med brei, usynlig pensel. Idet hun runda det vestre hjørnet av fryseriet, var det brått som om hun kom inn i ei ny årstid. Her – i le for nord-austen – var det lunt. Kaidekket bestod av soloppvarma plank. Og det lukta nymalt fra den kvite fasaden bak henne.

Noen båter – fulle av all slags moderne utstyr til navigering og fiske – lå fortøyd etter blå nylontrosser.

Hun satte seg på en fortøyningspåle. Dro opp sigarett-pakken fra lommen. Nappa ut en Prince. Tente og inhalerte dypt.

Her hadde det ikke skjedd store forandringer. Til og med kranene som blei brukt til å heise opp fiskefangstene da hun var jentunge, stod her som minnesmerker ved sida av to nye kraner som lyste med gule, sterke armer.

Hun trakk et par lange drag, kakka aska av sigaretten med pekefingeren, lukka øynene halvt igjen og prøvde å se for seg det som skjedde her en vårdag for lenge sia.

Hun hadde kommet springende langs bryggeveggen med en telefonbeskjed til faren. Sol og nordaustavind som i dag. Båten til Rolf lå ved den borteste av gammelkranene. Rolf, som de andre klassevenninnene fnisende kviskra om nede på skoletoalettet i frikvarterene det året de gikk på framhaldsskolen.

Noen sjauere, som lasta filetblokker om bord i fryseskippet Tore Hund, plystra etter henne idet hun skyndte seg forbi. Hun blei flau over at de la merke til henne på den måten. Hun hadde vært vesle «Rakel Gråmus» bestandig. Grå og lita og usynlig.

To oljefat stod inntil den kvite bryggeveggen i påvente av å bli kjørt bort til fôrfabrikken. Oppi dem: daggamle, transtankende fiskehoder i en rødbrun blodsaus. Feite, svartglinsende spyfluer i en ublu orgie over dem i sola. Idet hun passerte, traff en rivende kald vasssprut henne i ansiktet og ned over venstre skulder og arm så hun blei kliss våt.

Før hun rakk å tenke, stod hun ytterst ute på kaikanten med et dryppende seihode i handa og visste – i det samme

hun kasta – at hun kom til å treffe. Hun hørte klasket før ansiktet under kaskjetthua blei truffet, før vasslangen blei liggende og vri seg på dekket framfor føttene hans, før Rolf bante og sa at hun sporenstreks hadde å komme ned og tørke vekk gorret fra øynene hans.

Hun kom ikke før han bad om unnskyldning, hiksta hun tilbake. Pusten hadde kilt seg fast etter kaldvassjøkket. Hun visste lite hva hun sa. Ordene kom som de kom.

«Ka du fær å vase ette på kaia? Kors'n kunne æ vette at det gikk ei skjørtlørva og sprada der oppe? Hæ? Kjem du, eller kjem du ikkje?»

Hun hadde mest lyst til å springe sin vei. Men isteden tørka hun det verste griseriet av hendene på en taukveil på kaia, kraup ned på kne ytterst på kaidekket og lette utafør kanten med en fot som skalv. Stigen skulle være her et sted. En isende følelse av at hun kunne miste taket, ramle ned og treffe kaiputa eller båtrekka og slå seg forderva eller havne i den iskalde sjøen og drukne, skar gjennom henne. Det var lavvann og langt ned. Men hun klamra seg fast til jernbøylen ytterst på kaiplanken og fikk lirka seg ned på det første trinnet.

Hun tvang seg til å klatre ned de tre–fire meterne – het ved tanken på at han kanskje bare hadde drevet ap med henne og nå stod der nede og flirte og så henne oppunder kjolen. Hun kjente en lettelse idet den ene foten endelig støtte mot rekka på sjarken og hun kunne hoppe inn på dekket. Men føttene sklei på de sleipe dekkbordene, så i neste sekund lå hun og kava oppi vassdammen fra spyleslangen som bukta seg som en orm på dørken. Hun kom seg febrilsk opp. Den venstre hoftekammen svei og brant, og hun blødde fra albuen på samme sida. Såret var heldig-

vis bare ei oppskrubbing. Men det gjorde så vondt at åpna hun munnen nå, kom gråten til å strupe stemmen.

Han stod med øynene gjenklistra og med røde render nedover kinnene. Hun visste ikke om det var blod fra menneske eller fisk.

«Ka du held på med?» ropte han med ansiktet i retning henne. «Hent tvestfilla attmed rattet i styrhuset. Du har fan steike gjort mæ blind!»

Med forskrekkelse skjønte hun at don juan-ansiktet virkelig ikke var i stand til å se så mye. Hun halta i vei, hørte tøy revne idet kjolen satte seg fast i koplingsspa-ken på styrehusdørken, fikk den løs og fant det hun lette etter.

«Tvest'n e telgrisa. Har du ikkje nokka som e ubrukt?» peip hun.

«Så spreng ned i lugar'n og hent vaskevannsfatet og sunlightsåpa i skapet attom køya tel styrbord! Du finn ferskvatn i kran'n attme døra.»

Hun tumla på nytt over løsdørken som dekte den bakkende motoren under styrhuset, kom seg ned de to trinnene til lugaren innafor og fant straks fatet, fylte det og balanserte det så godt hun kunne mens hun skjente inni seg fordi kjolen hengte seg opp i alt mulig. Nå fikk det være nok! På mandag den dag skulle hun av sted til Sør Dahl & Co og kjøpe seg bukse, samme hva pappa og eldstebrodrerne mente om jentebukser.

Hun plasserte fatet på romluka og fikk Rolf bort dit. Så fylte hun ene handa med det kalde vatnet og tok til å vaske vekk griseriet.

Han hadde daggammelt skjegg som raspa mot handflatene. Men panna og nesen var glatt. Likeså øyelokkene.

Fingrene fulgte formene. Det var første gang hun strøk over ansiktet på en mann.

Med lettelse konstaterte hun at han bare hadde skrape-merker der fiskehodet hadde truffet. Hun slengte blodvatnet over rekka og henta nytt.

«Vent!» sa han da hun ville til å vaske for andre gang.

Han fylte sine egne hender med det reine vatnet og bada forsiktig øynene i det. Åpna dem og kneip, åpna og kneip. Kjente prøvende med fingrene over det stedet han var blitt truffet. Begynte så å gnikke og gnu og frese gjennom nese og munn så vasspruten stod mellom fingrene. Hun måtte flire enda så forkommen hun kjente seg.

«Fan før en stank! Nu sku æ ha hatt nåkka å tørke mæ på.»

«Har du ikkje handduk om bord?»

«Nei, de e heime tel vask.» Han rista hodet som en våt hund.

Hun så nedover den småblomstrete kjolen. Den var opprevet i kanten og allerede blaut og tilgrisa foran og nedover sida, men tålig rein og tørr bak. «Her,» sa hun, klatra opp på romluka og holdt en snipp bort til ansiktet hans. Han klipte med øynene idet han fikk stoffet mellom hendene. I det samme hørte de latter oppe fra kaikanten:

«Nu bli det svart hav resten av vekka!»

En fyr i mørkeblå matrosenser stod og flirte ned på dem.

«Klapp igjen, di førbainna skipsrotta. Har du ikkje anna å gjøre enn å gå kailangs og sleng med kjeften, så snask dæ om bord i han Tore Hund. Eller ska æ hjelpe dæ?»

I et par byks var Rolf oppe i stigen. Matrosen forsvant som om en diger neve hadde huka tak i nakken hans.

«Jaggu fikk han fart på sæ, den jævel'n!» Rolf snudde seg flirende mot henne.

«Nå, så det e slik plageånda mi ser ut ... Ja, ja, det kunne ha vorre verre.»

Hun visste ikke om han sikta til skaden sin eller utseendet hennes.

«Har æ sett dæ før?» fortsatte han.

«Æ e datter hennes Andreas Andersen,» sa hun med knall røde ord.

«Han Andreas? Han e jo snill som dagen e lang. Kors'n kan det ha sæ at han har fått et slikt argsint lemen tel datter? Hæ? E du klar over at du skylde mæ et kyss før tort og svie! Ska vi sei oppe med Huldersteinan i tretida i morra ettermiddag? Nu får du se å komme dæ på land, så æ får gjort ferdig arbeidet!» Han snakka som et uvær, men hadde ei ertende sol i øynene.

Hun stod forklumsa og lamma helt til han grep etter den buktende slangen på dekket og flirte: «Eller ska du ha en sprut tel?»

Da skyndte hun seg opp i stigen. Men kjolen hengte seg fast. Hun prøvde å få den laus og samle kjoletøyet i ene handa og holde seg fast med andre, men trinnene var så sleipe at hun måtte slippe kjolen for ikke å falle ned. Da merka hun hjelpende hender bak seg og hørte en ertende latter: «Dettan e ikkje hyr tel å klatre i, men det kan æ sei dæ: Hadde æ vorre jenta og hatt så fine legga og lår, hadde æ ikkje brydd mæ om å ha nokka på de.»

Det var noe ved det som skjedde bak henne som sendte ilinger gjennom kroppen. Som gjorde at hun ønska både å skynde seg og å klatre trinnene sakte.

«Takk for synet! Æh ... æ meine takk før at du berga

synet ...» flirte han idet hun krabba over kaikanten. «Husk attmed Huldersteinan klokka tre!»

Først nå skjønnte hun at han mente det for ramme alvor.

Hun hadde mista evnen til å snakke og konsentrerte seg bare om å få kjolen anstendig på plass samtidig som hun kikket rundt for å se om noen hadde lagt merke til dem.

Æsj! Borte ved rekka på Tore Hund stod matrosen og glana.

Så huska hun ærendet sitt og fór innover brygga for å finne faren.

«Har du dotte?» sa han da han så hvordan hun så ut, og at hun var så oppkava.

«Ja,» sa hun andpusten. «Du må ringe Rønvika. Ho mamma e blidd sjuk.»

«Ho mamma har fått lungebetennelse,» sa faren og la på telefonrøret. «Æ kjem tel å reise nedover. Bli du med? Vi kan be dæ fri fra skol'n.»

«Æ har eksamen på mandag!» sa hun og tenkte på noe helt anna.

«Det hadde æ glømt,» sa han. «Greie du dæ åleina et par daga?»

«Æ e femten,» svarte hun og kasta på håret.

«Klart du greie dæ,» sa han og la svære sjauerarmer rundt henne.

Dagen etter reiste han.

«Hels ho mamma!» ropte hun fattig fra bislagtrappa idet han gikk ned hagestien. Samtidig kjente hun en lettelse over at han hadde kommet seg av gårde såpass tidlig at hun ennå kunne rekke bort til Huldersteinene til klokka tre. Hvis hun ville. Og hvis hun skyndte seg.